

Др Живко Ђурковић: САВА ПЕЈОВИЋ ТРЕЋИ, КОМАНДИР
ОПУТНО-РУДИНСКОГ И ГОЛИЈСКО-РУДИНСКОГ
БАТАЉОНА, Никшић 2002.

Књижевни историчар др Живко Ђурковић објавио је од 1997. наовамо шест књига. Једна од њих, недавно објелодањена, говори, углавном, о животу бањско-рудинског јунака Саве Пејовића Трећег, истакнутог учесника битке на Граховцу (1858) и скоро свих великих црногорско-херцеговачких бојева против Турака вођених у другој половини XIX вијека. Податке о Пејовићу расуе по књигама, записима саплеменика и анегдотама Ђурковић је ревносно сакупио и изнио у првом дијелу монографије. Други њен дио чини Савин текст *Поријекло Пејовића* и руковет од 14 епских pjesама, а у трећем су документи: списак припадника батаљона Ђока Вишњића, те Пејовићева преписка са Вишњићем, сином му Јевтом и војводом Лазаром Сочицом.

Аутор, дакако, предочава цио животни пут поменутог јунака. Истина, највише простора посвећује историјским догађајима у којима је Сава показао изузетно јунаштво и способност, прво као четни барјактар "у војсци војвода Баговића (Јована и Максима)", а затим као поткомандир Опутно-рудинског батаљона од 900 војника на чијем је челу био Шћепан Папић из Коравлице.

Средињши сегмент живописа Саве Пејовића мјестимично је исцртан, али понегдје су примјетни и извјесни не-

достаци. Наиме, изостао је одговор на питање зашто, 1879-е, у Опутно-рудинској капетанији, за разлику од неких других капетанија, војном заповједнику није повјерена цивилна власт. (Старјешина над тамошњом војском био је Пејовић, а "племенски" капетан Раде Алексић.) Нема одговора ни на друго питање, које се, као и ово, при пажљивом читању намеће: зашто је књаз Никола именовоа Саву Трећег за командира Голијско-рудинског батаљона тек 1902. године, пошто је Ђоко Вишњић посустао од рана задобијених у рату. (Према анегдоти "сумњивог постанка" /на страни 105/, Сава је био "највећи херцеговачки јунак".) Сем наведених да се примјетити још један недостатак: Ђурковић је, из само њему знаних разлога, изоставио главне податке о рудинским првацима (двојици поменутих, Вуку Алексићу и Раду Бабићу). Те информације могао је дати у фуснотама.

Поглавља Ђурковићеве књиге која се односе на друге периоде живота Саве Пејовића (дјечачке године, старост) сведена су и врло занимљива. У њима се међусобно преплићу историјски и књижевни елементи. Историјски подаци, које садрже ова поглавља сасвим су нови, а описи умјетнички успјели. Као примјер сугестивне дескрипције навешћемо опис јунаковог родног дома:

"Кућа у којој је рођен била је сази- дана уз једну пећину, иако да је први дио био на пројорју са отвореним ви- диком, а унутрашњи дио водио у пе- ћину, која је служила као (...) кућна остиава, али и као сигуран заклон од удара вјетрова (...). Пећински дио ку- ће био је и у функцији склоништа од пројуча и лужежа, који су се знали неојажено ушуњати у село." (стр. 7)

"Завршно" (двадесето) поглавље биографије о којој је ријеч памти се по импресивном казивању о етичкој узви- шености Саве Пејовића, те кратком опису његове смрти. Пејовић је имао више од седамдесет година када је, чувши зов свог срца, доспио на скадар- ско ратиште, иако су надомак Скадра били и синови му (двојица) и стари ру- дински барјактар Тодор Папић, кога у једној пјесми помиње као узданицу (стр. 160). Обилазећи крваво разбоји- ште задобио је још једну рану.

Последње године живота Сава проводи у сиромаштву, али одбија по- моћ окупаторске (аустријске) војске - неће њен хљеб. Поткрај 1917. године, пригрливши сабљу, растаје се с наму- ченом душом.

Други дио књиге - "Протокол" (за- писник) - састоји се, рекосмо, од петна- ест састава овог јунака и Ђурковиће- вог текста о њима. Само први састав о поријеклу Пејовића, није десетерачки, већ прозни. Наведени запис предста- вља, како је примијећено, увод у збир- ку десетерачких пјесама, односно основу на којој је створена.

Епске пјесме што их је за собом оставио Сава Пејовић композицијом и стилем подсећају на "новоцрногор- ске" хроничарске пјесме усменог по- ријекла. Од правих народних јуначких пјесама умотворине старог ратника разликују се, поред осталог, по малом броју стихова који се не могу отпјева- ти и ријечи које не припадају лексич- ком фонду усмене епике.

Савиној збирци одговарао би на- слов "Подвизи Пејовића", јер су у њој опјевани подвижници из трију генера- ција овог братства. Попут Анђелка Вуковића с Косова, речени стихотво- рац се "самоопјевао": упјесмио је и три догађаја из властитог живота.

Монографија о знаменитом бањ- ско-рудинском јунаку употпуњена је, као што поменусмо, његовом препи- ском са неколицином угледних савре- меника. Из једног од писама, оног да- тираног априла 1902. године, сазнајемо како је Пејовић бранио завичајну гору - Сомину, "хајдучку мајку". Супротста- вљао се, дакле, не само насиљу над љу- дима, него и насиљу над природом.

За настанак књиге о овој непоно- вљивој личности били су потребни "читави сплетови знања", књижевна инспирација, умијеће минуциозног предочавања догађаја и историјских околности у којима су се ти догађаји десили. Све наведено огледа се у Ђур- ковићевом дјелу *Сава Пејовић Трећи* (...). Кратко речено, пред нама је до- бро сачињена књига, вриједна пажње научне јавности.

Томо ПАПИЋ